

MASARYKOVA UNIVERZITA

**Fakulta
sociálních studií**

Stará a nová média, participace a česká společnost

Výzkumná zpráva, 2015

Alena Macková

Jakub Macek

Tato výzkumná zpráva je jedním z výstupů projektu specifického výzkumu „Proměna veřejné a politické participace v kontextu měnících se mediálních technologií a praxí“, který proběhl v roce 2014 a který byl financován Masarykovou univerzitou. Cílem projektu bylo porozumět tomu, jakým způsobem se používání tradičních masových médií a nových digitálních a síťových médií promítá do způsobů, jimiž Češi participují na veřejném a politickém životě.

Sběr dat pro výběrové šetření proběhl v listopadu a prosinci 2014 na vzorku 1998 respondentů agenturou Median. Respondenti byli vybíráni na základě kvótního výběru tak, aby analyzovaný vzorek co nejpřesněji reprezentoval vlastnosti populace. Data byla sbírána formou CAPI.

Tato výzkumná zpráva stručně shrnuje základní deskriptivní data, jež kvantitativní šetření přineslo. Analyticky hlubší výstupy budou publikovány formou odborných recenzovaných statí.

ZDROJE ZPRÁV

Přístup k informacím a sledování zpravodajství patří mezi klíčové předpoklady občanské participace. Právě v této oblasti došlo v uplynulých patnácti letech k zásadním posunům: S rozšířením internetu jsme svědky změn nejen v technologické oblasti, ale i v oblasti každodenního jednání členů mediálních publik a v organizačním a ekonomickém fungování masových médií.

I přes značné rozšíření internetu zůstává pro většinu české populace nejdůležitějším zdrojem zpravodajství stále televize. To platí i pro získávání informací o politickém dění – téměř třetina české dospělé populace televizi užívá jako zdroj politických informací. Druhým nejrozšířenějším zdrojem informací je internet a konkrétně zpravodajské servery typu Aktuálně, iDnes či Novinky. Významné zdroje informací i nadále představují také rozhlas a tištěné noviny.

Překvapivě malý počet respondentů deklaroval jako svůj zdroj informací online sociální sítě (Facebook, Google+, Twitter apod.), což může být mj. způsobeno tím, že v řadě dalších případů se může jednat o zdroj neuvědomělý či nezáměrný (podobně jako u osobního kontaktu).

TAB. 1: JAK ČASTO RESPONDENTI SLEDUJÍ NEBO ČTOU ZPRÁVY JAKO TAKOVÉ?

	Nikdy	Méně než 1x měsíčně	Několikrát měsíčně	Několikrát týdně	Asi jednou denně	Vícekrát denně	Neví, neodpověděl/a
N (1998)	108	48	125	385	803	523	6
%	5,4	2,4	6,2	19,3	40,2	26,2	0,3

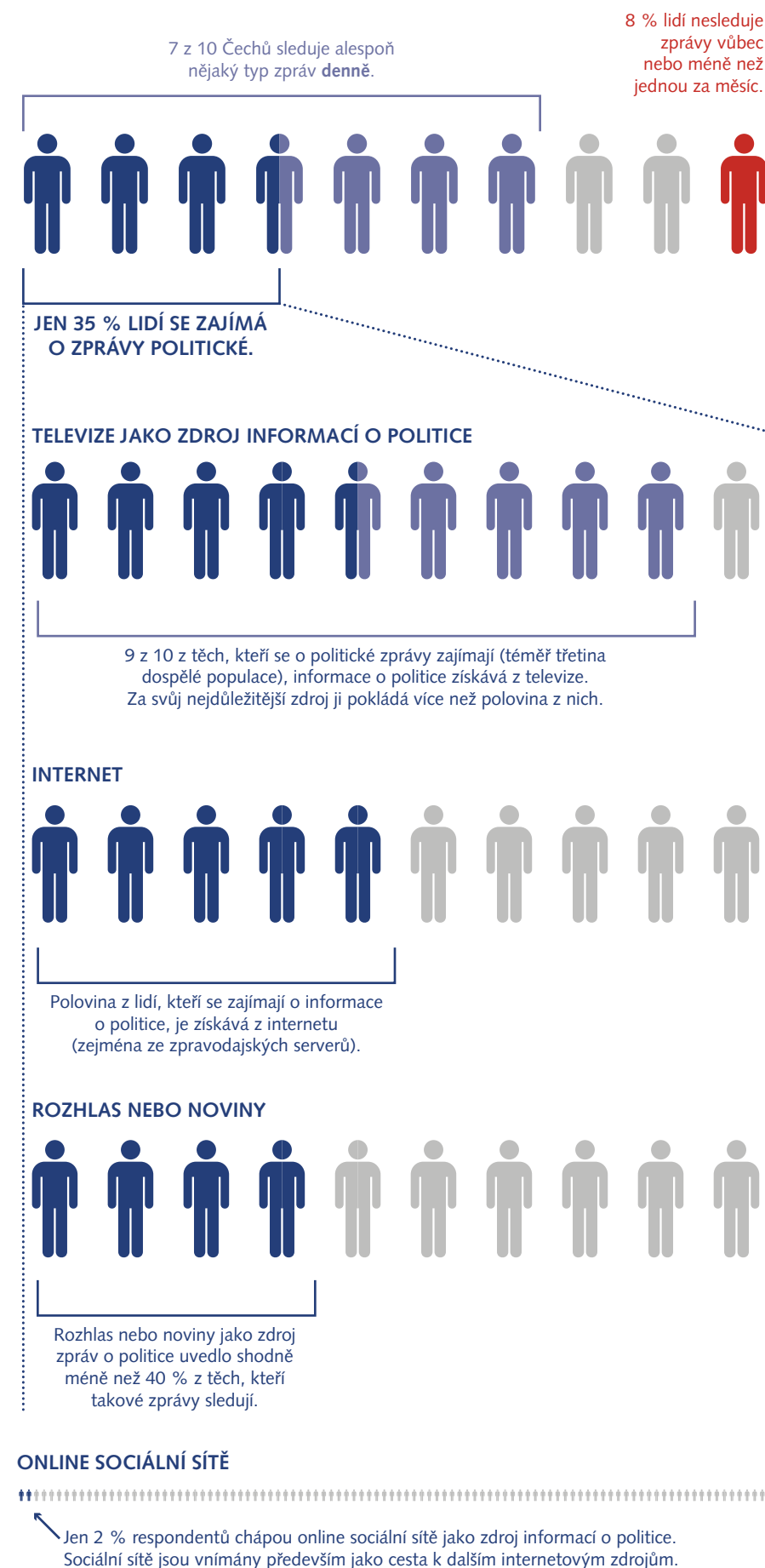
TAB. 2: KDE RESPONDENTI ČTOU/SLEDUJÍ ZPRÁVY O POLITICE?

	Tištěné noviny	Tištěné časopisy	Televize	Rozhlas	Internet
N (649)	232	57	591	259	334
Podíl z těch, kteří se zajímají o zprávy o politice (%)	35,8	8,7	91,1	39,8	51,5
Celkově (%)	11,6	2,9	29,6	13,0	16,7

TAB. 3: KDE RESPONDENTI NA INTERNETU SLEDUJÍ/ČTOU ZPRÁVY O POLITICE?

	Na zpravodajském portálu	Na stránkách shromažďujících zprávy ze zprav. portálů	Na online sociálních sítích	Jinde
N (334)	284	42	38	2
Podíl z těch, kteří sledují zprávy na internetu (%)	84,9	12,6	11,3	0,6
Podíl z těch, kteří sledují zprávy o politice (%)	43,7	6,5	5,8	0,3
Celkově (%)	14,2	2,1	1,9	0,1

KDE LIDÉ ZÍSKÁVAJÍ POLITICKÉ INFORMACE?

LIŠÍ SE POLITICKÁ PARTICIPACE MEZI UŽIVATELI A NEUŽIVATELI INTERNETU?

Významnou otázkou tohoto šetření bylo to, zda a jak se liší politická a občanská aktivita uživatelů a neuživatelů internetu. Politická participace byla testována na národní a lokální (komunální) úrovni a jejími indikátory byly následující aktivity (či zapojení do jejich organizace) v posledním roce: účast ve volbách (do Evropského parlamentu a voleb komunálních), účast na demonstraci/blokádě/pochodu na podporu nebo proti politické věci, podepsání petice (online i papírové), kontaktování politika (offline i online) a vyjádření podpory politickému kandidátovi, straně či politické skupině (např. finanční podporou, účastí na happeningu apod.).

Alespoň jednu z uvedených politických aktivit v uplynulém roce uskutečnilo 62 % respondentů. Mezi deklarovanými aktivitami přitom významně převažovala účast ve volbách. Téměř 16 % respondentů pak kromě účasti ve volbách také vykonávalo alespoň ještě jednu z výše uvedených aktivit. Nejčastějšími z těchto nevolebních aktivit byly podepsání petice (12 %) a kontaktování politika (7 %), které byly navíc mnohem častěji praktikovány na lokální úrovni. Internet (e-mail, webové stránky online sociální sítě) využila pro kontaktování politika necelá 3 % respondentů.

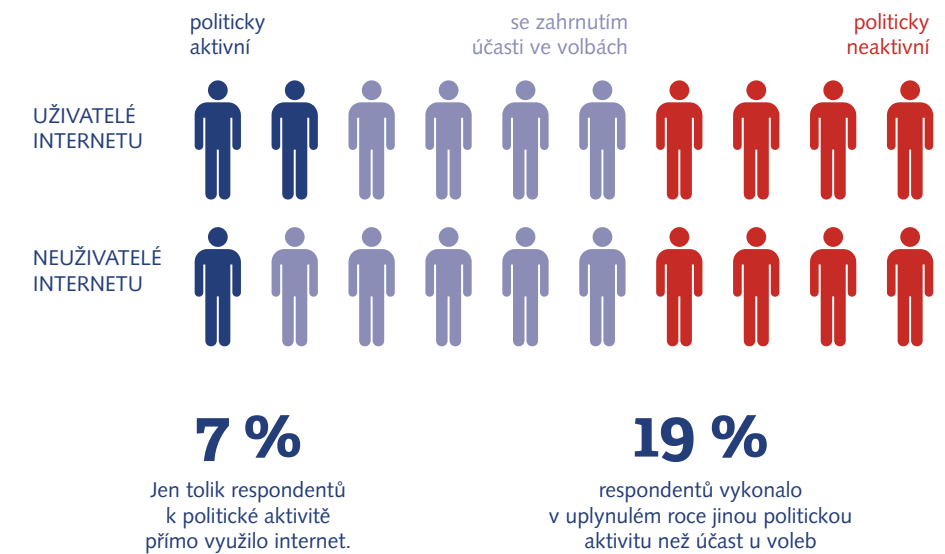
TAB. 4: POLITICKÁ PARTICIPACE A VZDĚLÁNÍ

	Základní, bez maturity	Středoškolské s maturitou	Vysokoškolské
Podíl politicky aktivních lidí (%)	55,6	67,6	70,9
Podíl lidí, kteří vykazali jinou než volební politickou participaci (%)	13,6	19,6	29,1

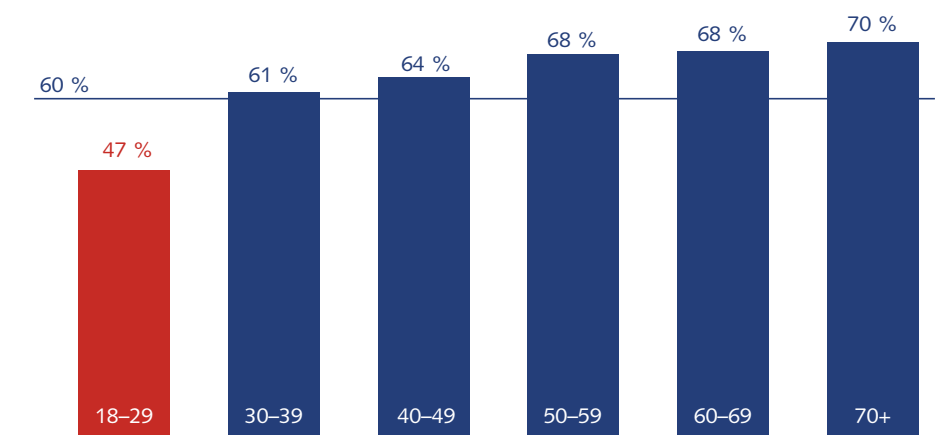
Politická participace úzce souvisí s věkem a vzděláním. Nejaktivnější jsou lidé s vysokoškolským vzděláním a lidé v nejstarších věkových skupinách, zatímco v nejmladší věkové kategorii je více než polovina lidí zcela politicky neaktivní. Mladí lidé jsou ovšem také nejčastějšími uživateli internetu, od něhož se často slibuje zlepšení přístupu k informacím a zároveň také rozšíření možností politické participace (např. kontaktování politiků, finanční příspěvek, vyjádření podpory na internetu, online petice apod.). Nicméně podíl aktivních občanů se mezi uživateli a neuživateli lišil jen o 3 %, a to ve prospěch uživatelů.

Pokud se ovšem blíže podíváme na skladbu aktivit, zjistíme, že uživatelé internetu dvakrát častěji než neuživatelé vykonávali jiné politické aktivity, než je účast ve volbách. Samotnou online politickou participaci v minulém roce vykazalo přes 7 % respondentů (podepsání online petice, kontaktování politika prostřednictvím internetu, vyjádření veřejné podpory kandidátovi, straně či události na internetu).

LIŠÍ SE POLITICKÁ PARTICIPACE MEZI UŽIVATELI A NEUŽIVATELI INTERNETU?

POLITICKY AKTIVNÍ PODLE VĚKU

Mladí a klidní?

Více než polovina mladých lidí (18-29 let) je zcela politicky neaktivních, naopak nejaktivnější jsou lidé starší 70 let. Mladí lidé zároveň patří mezi nejčastější uživatele internetu (97 %), který umožňuje či usnadňuje některé projevy politické participace (např. online petice).

POLITIKA NA SÍTI?

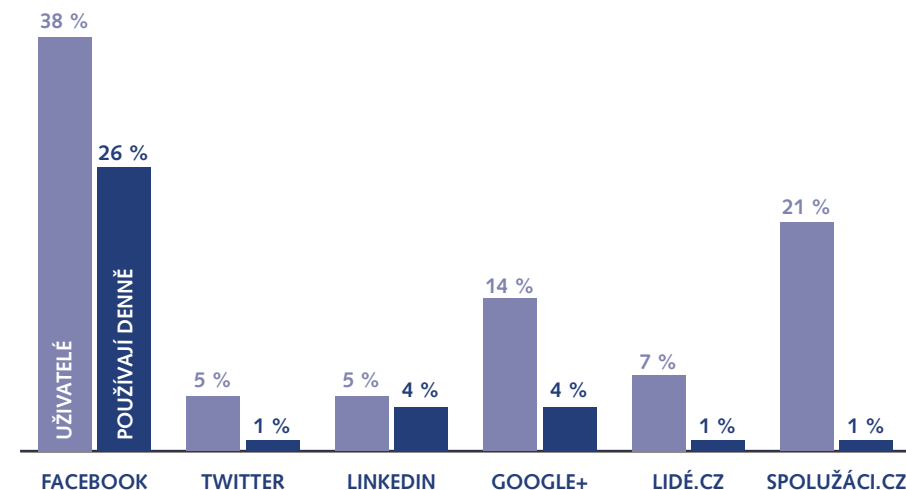
Ve výzkumu jsme také zjišťovali ochotu zapojovat se do diskusí o politice, a to jak v prostředí domova a mezi přáteli, tak prostřednictvím internetu a online sociálních sítí. Zatímco s rodinou či přáteli a známými se o politice alespoň příležitostně baví více než dvě třetiny lidí, na internetu není ochotna o tomto tématu diskutovat drtivá většina (92 %) našich respondentů. Internet jako prostor pro diskusi využívá alespoň občas pouhých 8 % lidí (tedy necelá desetina uživatelů internetu).

15 % respondentů se o politice vůbec nebaví – a nejmenší ochotu hovořit s druhými o věcech politických vykazují mladí lidé (18–29 let). Téměř 40 % z nich se o ní nebaví ani doma s rodinou, ani s přáteli.

Mění na tomto něco online sociální sítě? Právě online sociální sítě jsou jedním z internetových prostředí, o nichž se poměrně často hovoří i v souvislosti s politickými diskusemi či jinými politickými aktivitami.

Některou z těchto sítí užívá 41 % respondentů, konkrétně nejrozšířenější sociální síť Facebook pak 38 % lidí z dospělé populace. Ve věkové kategorii 18–29 let pak Facebook užívá 81 % lidí (ve věkové kategorii 40–49 let je to už méně než třetina). Naše data nicméně naznačují, že online sociální sítě motivací k politické diskusi patrně nebudou – česká společnost politickému diskotování většinou neholduje ani na rozšířeném Facebooku, ani na mediálně oblíbeném, ale v zásadě okrajovém Twitteru (denně jej používá mizivě 1 % našich respondentů). Na internetu jako takovém diskutuje o politických tématech 1 % respondentů – a konkrétně na online sociálních sítích tedy ještě méně.

PODÍLY UŽIVATELŮ ONLINE SOCIÁLNÍCH SÍTÍ

Ani v dalších ohledech se online sociální sítě nezdají být výrazněji politickým prostředím. Kromě toho, že jsou online sociální sítě zdrojem informací o politice pro 6 % z těch respondentů, kteří o politice vyjadřují zájem, mohou být také kanálem pro interakci s politickou sférou: Umožňují totiž občanům spojení s politiky, kteří je reprezentují, či politickými stranami. Této možnosti (sledování osobních profilů nebo stránek, uzavření přátelství s politikem apod.) využívají 4 % lidí, což je téměř 11 % uživatelů online sociálních sítí. Stejný podíl uživatelů je v tomto kontaktu s politickou stranou/stranami či hnutím.

FREKVENCE DISKUSÍ O POLITICE

15 %

lidí se o politice vůbec nebaví

8 %

lidí o politice občas diskutuje na internetu

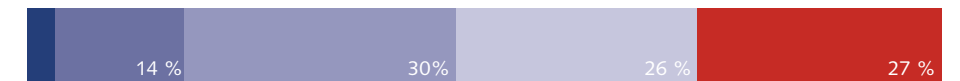
1 %

respondentů diskutuje politiku na internetu pravidelně alespoň jednou za týden.

DOMA (S RODINOU, PARTNEREM)

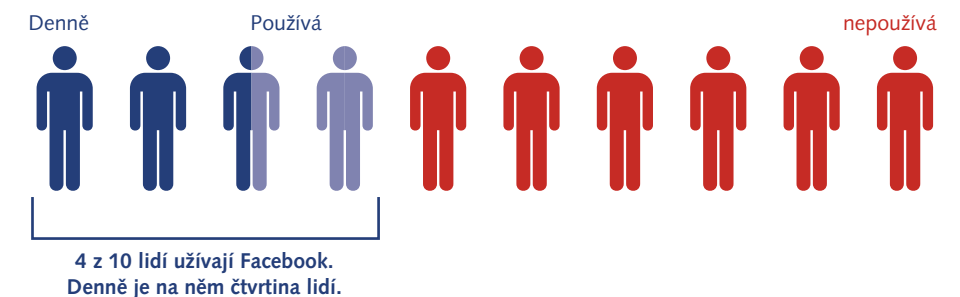
S PŘÁTELI, ZNÁMÝMI, KOLEGY

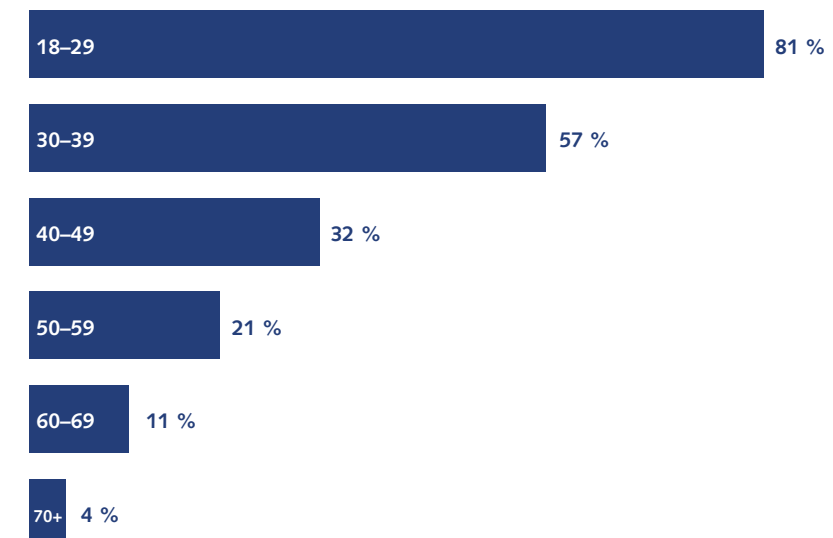
NA INTERNETU

KDO POUŽÍVÁ FACEBOOK?

UŽIVATELE FACEBOOKU PODLE VĚKU

4 %

respondentů (tj. téměř 11 % uživatelů online sociálních sítí) sledují nějakého politika nebo politiky na online sociálních sítích, polovina z nich je pak ochotna se zde s nimi občas zapojovat do diskuse.

4 %

respondentů také deklarovala, že na online sociálních sítích sleduje nějakou politickou stranu nebo hnutí.

Stará a nová média, participace a česká společnost

Výzkumná zpráva

**Fakulta sociálních studií
Masarykova univerzita
Brno, 2015**

Mgr. et Mgr. Alena Macková
amackova@fss.muni.cz
<http://www.muni.cz/people/217374>

Mgr. Jakub Macek, Ph.D.
jmacek@fss.muni.cz
<http://www.muni.cz/people/14931>

Výzkum vznikl v rámci projektu VITOVIN (CZ.1.07/2.3.00/20.0184), který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a rozpočtem České republiky, a byl podpořen projektem „Proměna veřejné a politické participace v kontextu měnících se mediálních technologií a praxí“ financovaným Masarykovou univerzitou (MUNI/A/0903/2013).

Grafická úprava: Petr Hrnčíř

Citujte jako:

Macková, Alena – Macek, Jakub. 2015. *Stará a nová média, participace a česká společnost (výzkumná zpráva)*. Brno: Masarykova univerzita.